

CORPORATE MANAGEMENT OF ELECTRICITY COMPANIES: PROBLEMS AND PERSPECTIVES

Momcilo Milošević

Regulatory Commission for Energy of the Republic of Srpska Trebinje, Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina, mmilosevic@reers.ba

Abstract: The utilities are distinguished by significant material and financial power, exceptional market power, the realization of large revenues, employing several thousands of workers, whose results represent a significant part of the GDP. The utilities are of great economic forces, they represent an economic synthesis between management, labor and capital, giving an identity to the company in a given socio-economic environment. The particularities of a corporate-type company come from different missions that give it an identity, but also from the pluralism of interests of different stakeholders – interested parties. The basic requirement for a modern corporation is to create wealth for the key interest groups, i.e. stakeholders, in the way that suppliers of financial inputs ensure returns on their investment. Therefore, good management of the utilities is of crucial importance for realizing their positive contribution to economic efficiency and competitiveness.

Corporate management is the process of managing, directing and supervising the operations of an utility, in order to create value for shareholders, assess investment risk and the expected rate of return on investments, as well as supervise capital investments, and at the same time protect the interests of other stakeholders. Corporate management is a monitoring mechanism for evaluating corporate responsibility and reliability through: boards of directors, supervisory board, audit committees, management and auditors. Corporate management would not be necessary if management acted in the best interest of shareholders and if corporate guardians: boards of directors, legal advisors and certified public accountants, efficiently performed their entrusted tasks and professional responsibilities. Therefore, the corporate management structure promotes the trust of the company by increasing the transparency of the financial reporting process, based on the corporate management standards adopted by the Organization for economic cooperation and development (OECD).

Keywords: utility, corporate management, maximizing shareholders' value

KORPORATIVNO UPRAVLJANJE ELEKTROPRIVREDNIH KOMPANIJA : PROBLEMI I PERSPEKTIVE

Momčilo Milošević

Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske Trebinje Republika Srpska, Bosna i Hercegovina, mmilosevic@reers.ba

Rezime: Elektroprivredna preduzeća odlikuju se značajnom materijalnom i finansijskom snagom, izuzetnom tržišnom moći, ostvarenjem velikih prihoda, zapošljavanjem više hiljada radnika, čiji rezultati predstavljaju znatan dio BDP-a. Elektroprivredna preduzeća su velike ekonomske snage, predstavljaju ekonomsku sintezu između menadžmenta, rada i kapitala, dajući identitet preduzeću u datom društveno – ekonomskom ambijentu. Specifičnosti preduzeća korporativnog tipa potiču iz različitih misija koje daju identitet, ali i iz *pluralizma interesa različitih interesanta – stejkholdera*. Osnovni zahtjev prema modernoj korporaciji je stvaranje bogatstva za ključne interesne grupe, odnosno stejkholdere, na način koje dobavljači finansijskih inputa osiguravaju povrate na svoje ulaganje. Stoga dobro upravljanje elektroprivrednim preduzećima od presudnog je značaja za ostvarivanje njihovog pozitivnog doprinosu privrednoj efikasnosti i konkurentnosti.

Korporativno upravljanje je proces upravljanja, usmjeravanja i nadziranja poslovanja elektroprivrednog preduzeća, kako bi se stvorila vrijednost akcionarima, ocjenio rizik ulaganja i očekivana stopa povrata na ulaganja, kao i nadzor nad kapitalnim investicijama, i istovremeno štitio interes ostalih stejkholdera. Korporativno upravljanje je mehanizam nadzora za ocjenu korporativne odgovornosti i pouzdanosti kroz: odbore direktora, nadzorni odbor, revizijske odbore, menadžment i revizore. Korporativno upravljanje ne bi bilo potrebno kada bi menadžment djelovao u najboljem interesu akcionara i kada bi korporativni čuvari: odbori direktora, pravni savjetnici i ovlaštene javne računovođe, efikasno obavljali povjerene im poslove i profesionalne odgovornosti. Dakle, struktura korporativnog upravljanja promoviše povjerenje preduzeća povećanjem transparentnosti procesa finansijskog izvještavanja, zasnovane na standardima korporativnog upravljanja usvojenih od strane Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (*Organization for economic co-operation and development-OECD*).

Ključne riječi: elektroprivredno preduzeće, korporativno upravljanje, maksimiziranje vrijednosti akcionara

1. UVOD

Koncept korporativnog upravljanja u poslovnoj literaturi je definisan prema namjeni interesnih grupa, fokusiran na interakcije između menadžera, direktora i akcionara. Korporativno upravljanje fokusira se na kombinovanu primjenu zakona, regulative i pravila listanja hartija od vrijednosti na berzi, kojim se omogućava privlačenje kapitala, povećanju vrijednosti akcionara. Dakle, korporativno upravljanje vrši nadzor politika i odluka preduzeća u maksimiranju vrijednosti akcionara. Korporativno upravljanje je mehanizam nadzora za ocjenu korporativne odgovornosti i pouzdanosti kroz odbore direktora, revizijske odbore, menadžment i reviziju kako bi štitio interese korisnika, odnosno stejkholdera. Rad je strukturisan u četiri cjeline korporativnog upravljanja elektroprivrednog preduzeća s osvrtom uticaja na globalne razlike korporativnog upravljanja, primjene modela korporativnog upravljanja, mehanizma unapređenja finansijskog izvještavanja i **SCORECARD** korporativnog upravljanja.

2. GLOBALNO KORPORATIVNO UPRAVLJANJE

Skandali s finansijskim izvještavanjem stvorili su ozbiljnu zabrinutost učesnika korporativnog upravljanja da spriječe i otkriju značajne finansijske zloupotrebe zbog nepravilnih računovodstvenih praksi. Korporativno upravljanje se fokusira na interakcije između korporativnih menadžera, direktora i akcionara, kako bi se smanjio potencijalni problem usklađivanja interesa menadžmenta s interesima akcionara. Globalne razlike uzrokovane su: ustavima zemalja, korporativnom strukturom i kulturom. Dva tradicionalna pravna režima koja utiču na korporativno upravljanje su: zakonodavno pravo i običajno pravo. Ustavi zemalja su izazov regulatorima koji donose reforme korporativnog upravljanja. SAD i Velika Britanija, Australija i Kanada posluju po običajnom pravu: regulatori dozvoljavaju prevelika prava manjinskih akcionara. Po zakonodavnom pravu posluju: Njemačka, Francuska, Španija, Italija, Austrija, Grčka, Švajcarska, Danska, Švedska i Japan. Regulatori dozvoljavaju mala prava manjinskih akcionara. Korporativna struktura i struktura kapitala podrazumijeva vlasništvo nad akcijama preduzeća. Primarna svrha korporativnog upravljanja u SAD je povećano stvaranje vrijednosti akcionara štiteći istovremeno interese: javnosti, zaposlenih, povjerilaca, dobavljača. U Njemačkoj fokus je stavljen na zaštitu povjerilaca, jer banke igraju važnu ulogu u finansiranju preduzeća. Korporativno upravljanje ne bi bilo potrebno kada bi menadžment preduzeća radio u najboljem interesu akcionara i kada bi korporativni čuvari: odbor direktora, pravnici i računovođe efikasno obavljali profesionalne poslovne aktivnosti. (IFC- International finance Corporation) Korporativno upravljanje u Bosni i Hercegovini postaje sve popularniji pojam od kasnih 90-ih godina prošlog vijeka. Ne samo da je BiH bila svjedok transformacije uloge privatnog sektora u privrednom razvoju i stvaranju radnih mjesta već su i korporativni skandali, globalna konkurencija i razni domaći i međunarodni naponi učinili da se korporativno upravljanje odomaći kao pojam. Elektroprivredna preduzeća obavljaju elektroenergetsku djelatnost proizvodnje, distribucije, trgovine i snabdijevanja električnom energijom. Elektroprivredna preduzeća u Republici Srpskoj povezana su po principu holdinga gdje matično preduzeće ima većinsko učešće u kapitalu zavisnih preduzeća, koja obavljaju poslove od opšteg interesa. Mješoviti Holding "Elektroprivreda Republike Srpske" organizaciono se prilagodio potrebama tržišta, u skladu sa Direktivama Evropske unije, koje regulišu ovu oblast. Ovo elektroprivredno preduzeće velike ekonomske snage je specifična ekonomska sinteza između menadžmenta, rada i kapitala, koja daje identitet preduzeću u datom društveno – ekonomskom ambijentu. Specifičnost preduzeća korporativnog tipa potiče iz različitih misija koje daju identitet, ali i iz *pluralizma interesa različitih interesanta – stejkholdera*. (Dostupno na: <http://www.ers.ba>).

Akcionari su davaoci akcijskog kapitala elektroprivrednom preduzeću. Oni svoja davanja u novčanom obliku i obliku stvari razmjenjuju za akcije, hartije od vrijednosti koje donose prava na buduće prinose u vidu dividendi i kapitalnih dobitaka, sagledavaju perspektive zarađivačke sposobnosti preduzeća, finansijske stabilnosti preduzeća, kao i sposobnosti menadžmenta da kreira vrijednost za vlasnike.

Struktura akcijskog kapitala elektroprivrednog preduzeća na dan 31.12. tekuće godine, prema Centralnom registru hartija od vrijednosti Republike Srpske, prezentovana je u tabeli, koja slijedi:

Tabela 1 - Struktura akcijskog kapitala (u KM)

Opis	% učešća	Vrijednost kapitala	Broj akcija
Državni kapital	65	1.158.866.516	1.158.866.516
Manjinski akcionari	20	356.574.313	356.574.313
Penzioni fond	10	178.287.156	178.287.156

Fond za restituciju	5	89.143.578	89.143.578
Ukupno	100	1.782.871.563	1.782.871.563

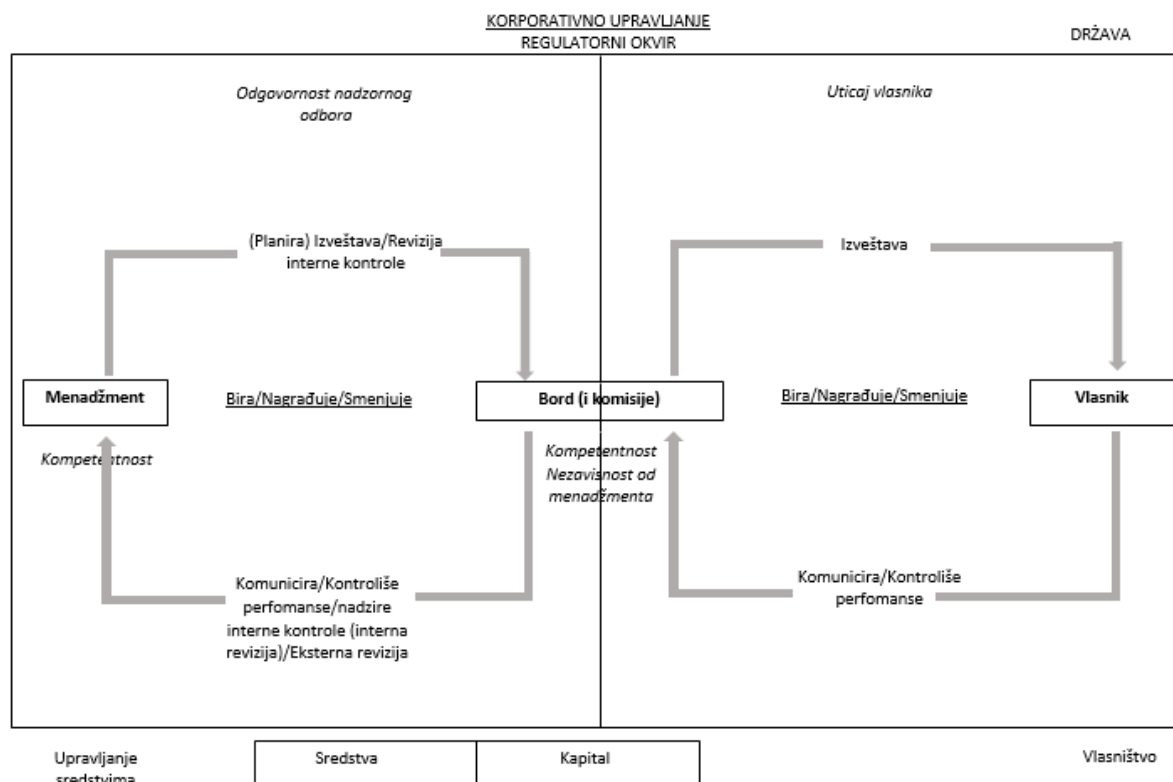
Izvor: Sopstvena analiza autora rada, prema podacima iz finansijskih izvještaja, za 2022. Dostupno na : <http://www.ers.ba>

Korporativno upravljanje pruža vitalne informacije o neometanom i transparentnom vođenju poslovanja, uz analizu na visokom nivou ključnih aspekata upravljanja, od izbora odbora i zakonskih obaveza direktora do odbora i korporativne organizacije. Pokriva ulogu odbora u formulisanju strategije, poslovnom planiranju i sticanju neophodnih novih sredstava. (J., Colley, J., Doyle).

Nivo korporativnog upravljanja u javnim preduzećima čiji je osnivač Republika Srbija prezentovan u Slici 1. Društva kapitala, što je u osnovi javno preduzeće, vlasnici koji daju kapital prepuštaju upravljanje sredstava menadžmentu. Javna preduzeća suočavaju se s izazovom:

- ❖ razvodnjavanje odgovornosti za performanse, odgovornost uključuje dug lanac agenata, kao što su: menadžeri, nadzorni odbor, vlada.
- ❖ dvostruki agencijski odnos: direktori javnih preduzeća su agenti vlade, kao principala, a vlada agent građana, kao principala i agenta javnog preduzeća.

Slika 1-Korporativno upravljanje: uloge, odgovornosti i aktivnosti

Izvor: Nivo korporativnog upravljanja u javnim preduzećima čiji je osnivač republika Srbija, Naučno - istraživački centar NICEF Beograd

3. MODELI KORPORATIVNOG UPRAVLJANJA

Korporativno upravljanje podrazumijeva upravljanje cjelokupnim preduzećem, i odnosi se na sledeće aspekte (D., Đuričin, Đ., Kaličanin, D., Lončar, I., Vukasović, 2018: 315)

- ❖ definisanje modela korporativnog upravljanja: svako akcionarsko društvo ima svoj model korporativnog upravljanja koji balansira interese različitih interesnih grupa.
- ❖ definisanje kodeksa korporativnog upravljanja, i

- ❖ definisanje sistema kompenzacija, tj. sistema nagrađivanja.

U razvijenim ekonomijama egzistiraju dva modela korporativnog upravljanja:

- ❖ anglo-saksonski model, autsajderski (*outsider-based*),
- ❖ njemačko-japanski model, insajderski (*insider-based*).

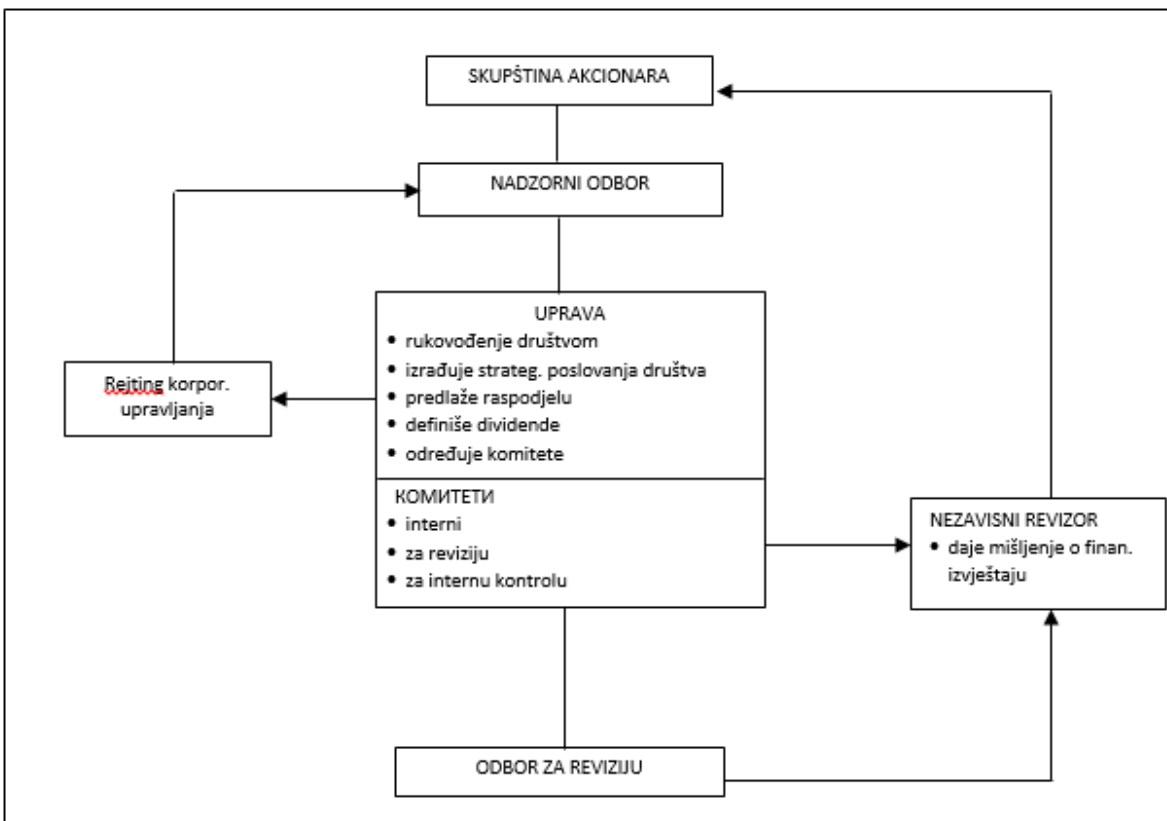
Anglo-saksonski model preovlađuje u: SAD, Velika Britanija, Kanada i Australija. Model karakteriše disperzija vlasništva, suverenost akcionara i usaglašavanje interesa akcionara i menadžera. Akcionari imaju pasivnu ulogu u upravljanju preduzećem. Zaštita manjinskih akcionara je podržana zakonom i propisima. Važna karakteristika modela je postojanje aktivnog tržišta korporativne kontrole.

Njemačko-japanski model preovlađuje u evropskom pravu i Japanu. Model karakteriše koncentracija vlasništva i saradnja preduzeća. Tržište korporativne kontrole nije razvijeno, trguje s malim procentom vlasništva. Zaštita interesa radnika: doživotno zapošljavanje. Dugoročna veza između većih akcionara i preduzeća uobičajna praksa.

Svako akcionarsko društvo ima svoj model korporativnog upravljanja koji balansira interese različitih interesnih grupa. Model korporativnog upravljanja elektroprivrednih preduzeća predstavljen na Slici 2., zavisi od četiri osnovne dimenzije:

- ❖ izbora organa korporativnog upravljanja
- ❖ principa korporativnog upravljanja
- ❖ procesa korporativnog upravljanja i
- ❖ kulture korporativnog upravljanja.

Slika 2- Model korporativnog upravljanja elektroprivrednog preduzeća

Izvor: Obrada autora prema primijenjenoj praksi u elektroprivrednom preduzeću

Model korporativnog upravljanja ocjenjuje se preko rejtinga korporativnog upravljanja. Značajna je za akcionarska društva koja se kotiraju na berzi. Rejting korporativnog upravljanja prati: cijenu akcija preduzeća i njenu tržišnu kapitalizaciju, rejting društvene odgovornosti.

4. KORPORATIVNO UPRAVLJANJE KAO MEHANIZAM UNAPREĐENJA FINANSIJSKOG IZVJEŠTAVANJA

Korporativno upravljanje je proces upravljanja, usmjeravanja i nadziranja poslovanja preduzeća, kako bi se stvorila vrijednost akcionarima, ocjenio rizik ulaganja i očekivana stopa povrata na ulaganja kao i nadzor nad kapitalnim investicijama, i istovremeno štitio interes ostalih stejkholdera (Zabihollah R., Richard R.,2014:120). Korporativno upravljanje ima ključnu ulogu u efikasnosti tržišta kapitala kroz kvalitet finansijskih izvještaja, rast dobiti i zaposlenih. Učesnici korporativnog upravljanja su odbor direktora, revizijski odbor, menadžment, eksterni revizor, čija je funkcija nadzora usklađenosti upravljačke funkcije sa najboljim interesima preduzeća i interesnih grupa.

Elektroprivredna preduzeća imaju organizovanu infrastrukturu kontrolnog mehanizma, koji se odvija preko menadžmenta tj. generalnog direktora i izvršnih direktora, nadzornog odbora, odbora za reviziju odjeljenja interne revizije i interne kontrole i skupštine akcionara.

Dobro upravljanje povlači za sobom realne troškove angažovanjem specijalističkih stručnih kadrova, savjetnika i konsultanata. Elektroprivredna preduzeća su otvorena akcionarska društva čijim se akcijama trguje na berzi, i važan su element tržišne privrede, pa stoga iziskuju neposrednu kontrolu i pažnju javnosti.

Menadžment preduzeća posjeduje veliku moć i potencijalno može zloupotrebjavati prava akcionara. Iz toga razloga preduzeća primjenjuju Standarde korporativnog upravljanja, kojima se utvrđuju mehanizmi funkcionisanja i zaštite nosilaca interesa u akcionarskom društvu. (Standardi korporativnog upravljanja utvrđeni su na bazi sljedećih principa usvojenih od strane Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj- OECD, Standard 14.):

- ✓ osiguravanje osnova za efikasnu primjenu principa upravljanja akcionarskim društvima,
- ✓ prava akcionara i ključne vlasničke funkcije,
- ✓ ravnopravan tretman akcionara,
- ✓ uloga zainteresovanih strana – nosilaca interesa u upravljanju akcionarskim društvima,
- ✓ objavljivanje i javnost informacija,
- ✓ uloga i odgovornosti odbora.

Uloga odbora direktora omogućava strateško vođenje preduzeća, efikasan sistem nadzora nad menadžmentom, koji će spriječiti koncentraciju moći male grupe menadžera na vrhu i stvaranje ravnoteže u preduzeću kroz njegova ovlaštenja. Odvajanje vlasništva od kontrole u preduzećima zahtijeva da odbor direktora:

- ✓ harmonizuje sukobe interesa menadžment – akcionar,
- ✓ čuva uloženi kapital,
- ✓ odobrava odluke menadžmenta,
- ✓ ocjenjuje rezultate menadžmenta, i
- ✓ alokira nagrađivanje na način koji utiču na stvaranje vrijednosti za akcionare.

4.1. Interna kontrola i odgovornost menadžmenta

Jedan u nizu kontrolnih mehanizama elektroprivrednih preduzeća je unapređivanje interne kontrole i jačanje sistema finansijskog izvještavanja. Interne kontrole nad finansijskim izvještajima su proces pod nadzorom menadžmenta i nadzornog odbora preduzeća, kako bi se osiguralo razumno uvjeravanje u pogledu pouzdanosti finansijskog izvještavanja i pripreme finansijskih izvještaja za eksterne potrebe. Menadžmentu preduzeća ostavljeno je da radi poboljšanja kvaliteta evidencije o imovini i obavezama, obezbijedi očuvanje integriteta imovine, koje značajno utiče na kvalitet finansijskog izvještavanja. Finansijski izvještaji su odgovornost menadžmenta preduzeća. Menadžment preduzeća priprema finansijske izvještaje i preuzima odgovornost za njihovu tačnost. Iznad svega, menadžment je odgovorana za usvajanje ispravnih računovodstvenih politika te za uspostavljanje i održavanje internih kontrola, usklađenih sa tvrdnjama navedenim u finansijskim izvještajima. U tom pogledu interne kontrole i njen značaj u preduzeću, zavise od savjesnosti i kompetentnosti menadžmenta preduzeća.

Elektroprivredna preduzeća su u značajnom dijelu uredila kontrolne aktivnosti, koje predstavljaju politike i procedure rada i postupanja svih zaposlenih. Doneseni su značajni interni akti i uputstva za sve procese rada. Interna kontrola djeluje kako je oblikovana, ali se javljaju nedostaci u ostvarenju kontrolnog cilja. Značajan nedostatak odnosi se na usklađenost finansijskih podataka sa opšteprihvaćenim računovodstvenim načelima, čije posledice utiču na pogrešno prikazivanje godišnjih finansijskih izvještaja.

Interna kontrola je proces, ustanovljen i sproveden od strane upravnog odbora preduzeća, uprave i drugog osoblja, a cilj mu je da obezbijedi razumno uvjeravanje u sledećim kategorijama: efikasnost i uspješnost poslovanja, pouzdanost finansijskog izvještavanja, saglasnost sa postojećim zakonima i propisima i zaštita imovine od neovlaštenog prisvajanja i korištenja. (B., Soltani, 2009:315).

Rast i razvoj preduzeća, raspolaganje sa velikim vrijednostima stalne imovine i obaveza, značajno povećanje ukupnog broja transakcija, zahtijeva i razvoj i unapređenje internih kontrola, što naravno, podržava računovodstveni informacioni sistem zasnovan na savremenim informacionim tehnologijama. Informacione tehnologije omogućavaju elektroprivrednim preduzećima obradu velikih količina podataka uz mogućnost nadgledanja performansi kontrolnih

aktivnosti. Programiranim kontrolnim postupcima u okviru aplikacija, baza podataka i operativnih sistema koje koriste preduzeća moguće je ostvariti efektivno razdvajanje dužnosti. Kontrolnim postupcima provjeravaju se računске tačnosti evidencija, kontrolišu se baze podataka o imovini i obavezama, vođenje i analiza sintetičkih računa i bruto bilansa i sa tim vezane dokumentacije, fizička kontrola sredstava, upoređivanje podataka iz sopstvenih evidencija sa podacima iz spoljnih izvora, upoređivanje rezultata popisa imovine (novčanih sredstava, zaliha, nekretnina postrojenja i opreme) sa računovodstvenom evidencijom. Informaciona tehnologija omogućava povećanje efektivnosti i efikasnosti interne kontrole preduzeća. Veoma su specifični rizici u vezi sa internom kontrolom kada preduzeća koriste informacionu tehnologiju i uključuju oslanjanje na programe koji netačno obrađuju podatke, neovlašteni pristup podacima.

Menadžmentu preduzeća je svakako u interesu da finansijski izvještaji budu pozitivno ocijenjeni od strane nezavisnog revizora, pa to može biti jedan od bitnih faktora unapređenja evidencija o imovini i obavezama koje preduzeće koristi i njihovom uticaju na rezultat poslovanja. Takođe, nezavisni revizor koristi razumijevanje interne kontrole kako bi identifikovao moguće greške koje utiču na obim revizorskih postupaka. Interne kontrole daju dokaze koje će nezavisni revizor koristiti kako bi potkrijepio svoje mišljenje.

4.2. Revizijski odbor

Elektroprivredna preduzeća, pridržavajući se standarda korporativnog upravljanja, formirala su revizijske odbore, čija je primarna odgovornost u pogledu finansijskog izvještavanja i internih kontrola. Zadatak revizijskog odbora je:

- ✓ ocjena menadžmenta o efikasnosti internih kontrola nad finansijskim izvještavanjem,
- ✓ pregled izvještaj nezavisnog revizora o efikasnosti internih kontrola nad finansijskim izvještavanjem, i
- ✓ pregled izvještaja nezavisnog revizora o fer prezentaciji finansijskih izvještaja. istinitosti finansijskih izvještaja, i
- ✓ uspostavljanje i održavanje, putem periodičnih sastanaka, komunikacije između nadzornog odbora, uprave, internih revizora i nezavisnih revizora preduzeća.

Revizijski odbor ima nadzornu funkciju koji osigurava da su kvalitetne računovodstvene politike, interne kontrole i nezavisna revizija i da je odgovoran za nadziranje ukupnog procesa odnosa između preduzeća i nezavisnog revizora.

4.3. Nezavisni revizor finansijskih izvještaja

Menadžment elektroprivrednih preduzeća primarno je odgovoran za fer prezentaciju finansijskih izvještaja u skladu sa međunarodnim računovodstvenim standardima (MRS) i međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja (MSFI). Revizorski izvještaj potvrđuje fer prezentovanje tvrdnji menadžmenta. Paus o mišljenju nezavisnog revizora u revizorskom izvještaju navodi da finansijski izvještaji pružaju istinit i fer prikaz, po svim materijalno značajnim aspektima, finansijsko stanje preduzeća na dan 31.12.tekuće godine, rezultate njegovog poslovanja i novčane tokove za godinu koja se završava na taj datum u skladu sa MRS i MSFI i relevantnim propisima u Republici Srpskoj.

Ovo pozitivno mišljenje pruža razumno uvjeravanje da u objavljenim revidovanim finansijskim izvještajima nema materijalno značajnih grešaka.

Ključna pitanja vitalna za kvalitet revizije su odgovornosti revizora za:

- ✓ ocjenu rizika i interne kontrole,
- ✓ matreijalnost, utvrđivanje praga materijalnosti,
- ✓ izjavu rukovodstva kao revizijski dokaz,
- ✓ da vrši reviziju sa profesionalnim skepticizmom,
- ✓ sukob interesa, kada naplaćuje naknade za revizijske usluge preduzeća i konsultanske usluge, istovremeno, i
- ✓ da se pridržava „Kodeksa etike za profesionalne računovodstvene eksperte“.

5. SCORECARD korporativnog upravljanja

Korporativno upravljanje je važan dio moderne analize elektroprivrednog preduzeća za finansijske analitičare i investitore. Pridržavanjem principa korporativnog upravljanja, preduzeća postaju uspješnija u konkurentskoj borbi za prihodom i kapitalom. Istraživanja pokazuju da preduzeća koja se pridržavaju principa korporativnog upravljanja ostvaruju veću tržišnu vrijednost. Za sagledavanje primjene principa korporativnog upravljanja u preduzećima koristi se **Scorecard**. Osnova za izradu Scorecard-a su Standardi upravljanja akcionarskim društvima. Scorecard za Standarde upravljanja akcionarskim društvima treba da omogući korisnicima da ocjene principe i prakse korporativnog upravljanja na brz i sistematičan način.

Tabela 2., prezentuje strukturu scorecard korporativnog upravljanja elektroprivrednog preduzeća koje obuhvataju Standardi upravljanja akcionarskim društvima s relevantnim setom pitanja za svaku oblast, prema utvrđenom kriterijumu:

Tabela 2- Struktura Skorecard korporativnog upravljanja

Redni broj	Principi korporativnog upravljanja	Standardni težinski faktor (%)	Pojedinačna ocjena (%)
1.	Prava akcionara	20	10
2.	Ravnopravan tretman akcionara	10	5
3.	Uloga zainteresovanih strana nosilaca interesa u upravljanju	10	10
4.	Posvećenost principima korporativnog upravljanja	10	6
5.	Objavljivanje i javnost informacija	20	14
6.	Uloga i odgovornost odbora	20	12
7.	Revizija i sistem kontrola	10	10
	Total score	100	67

Izvor: Istraživačka analiza autora

Sumiranjem svih oblasti dobija se ukupna ocjena score **67%** koja daje sliku stanja primjene Standarda upravljanja akcionarskim društvima kroz prizmu dobrih praksi korporativnog upravljanja. Referentne vrijednosti **score** kreću se u rasponu od 65%-75% što je moguće primjenom obaveznih principa korporativnog upravljanja definisanim Standardima upravljanja akcionarskim društvima, odnosno zakonskim okvirom tržišta kapitala Republike Srpske. (<http://www.blberza.com>)

6. ZAKLJUČAK

Korporativno upravljanje danas se smatra ključnim elementom u poboljšanju ekonomske efikasnosti i rasta te povećanju povjerenja investitora. Moderno korporativno upravljanje podrazumijeva stvaranje bogatstva za ključne interesno-uticajne grupe (stejkholdere) na odgovoran i etičan način. Razvoj dobre prakse korporativnog upravljanja je važno za elektroprivredna preduzeća koja žele prosperirati na tržištima, pribaviti dodatni kapital, ostvariti konkurentsku prednost i opstati u svijetu većih izazova na globalnom nivou. Poštivanje dobre prakse korporativnog upravljanja u Bosni i Hercegovini dovest će do povećanja povjerenja investitora, kako domaćih tako i stranih, pružiti podršku dobrom funkcionisanju finansijskih tržišta, što će za rezultat imati niže troškove kapitala i podsticanje preduzeća na efikasnije korištenje resursa.

LITERATURA

- Colley, J., & Doyle, J. (2005). *Corporate Governance*, New Delhi: Executive McGRAW-Hill MBA Series.
- IFC- International finance Corporation (2009), *Korporativno upravljanje*, Priručnik za firme u Bosni i Hercegovini, Ekonomski fakultet Sarajevo.
- Janićjević, N., Todorović, M., & Aleksić, A. (2018). Nivo korporativnog upravljanja u javnim preduzećima čiji je osnivač Republika Srbija, NICEF Beograd.
- Soltani, B. (2009). *Revizija, Međunarodni pristup*, prevod, Naklada Mate Zagreb.
- Zabihollah R., & Richard, R. (2014). *Prijevara u finansijskim izvještajima*, prevod, Naklada Mate Zagreb.
- Đurićin, D., Kaličanin, Đ., Lončar, D., & Vukasović, I. (2018). *Menadžment i strategija*, Ekonomski fakultet Beograd (311-316).
- Standardi korporativnog upravljanja, "Sl. glasnik Republike Srpske" br. 117/2011.
- Zakon o privrednim društvima Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, br.127/08
<http://www.ers.ba>
<http://www.blberza.com>
<https://www.construction21.org/articles/h/energy-management-in-companies-infographic-2023.html>
https://www.scottmadden.com/content/uploads/2018/09/ScottMadden_Powering_On_Four_Factors_to_Energize_a_Corporate_Renewable_Energy_Program_2018_Nov.pdf
<https://e3p.jrc.ec.europa.eu/node/190> (Last update: 26 May 2023)